

**MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE**

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 78.072.1:783(478)(043.2)

BARBANOI HRISTINA

**CREAȚIA CORALĂ BISERICESCĂ
A COMPOZITORULUI MIHAIL BEREZOVSKI
DIN PERSPECTIVA TRADIȚIILOR MUZICALE ORTODOXE**

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

CHIȘINĂU, 2016

Teza a fost elaborată la catedra *Muzicologie și Compoziție* a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, Republica Moldova.

Conducător științific: Irina Ciobanu-Suhomlin, doctor în studiul artelor, profesor universitar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Referenți oficiali:

1. **Munteanu Viorel**, doctor abilitat în muzicologie, profesor universitar, Universitatea de Arte *G. Enescu*, Iași, România;
2. **Ciorici Margarita**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **Ghilaș Victor**, doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, președinte al CȘS;
2. **Bunea Diana**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, AMTAP, secretar științific al CȘS;
3. **Mironenco Elena**, doctor habilitat în studiul artelor și culturologie, profesor universitar, AMTAP, membru al CȘS;
4. **Berezovicova Tatiana**, doctor în studiul artelor, profesor universitar interimar, AMTAP, membru al CȘS;
5. **Galaicu Violina**, doctor în studiul artelor, conferențiar cercetător, Institutul Patrimoniului Cultural al AȘM, membru al CȘS;
6. **Moșin Octavian**, doctor în istorie, conferențiar universitar, USM.

Susținerea va avea loc pe data de „31” octombrie 2016, ora 11:00 în cadrul ședinței Consiliului Științific Specializat D 85.653.01 – 07 cu dreptul de a organiza susținerea tezelor de doctor în studiul artelor și culturologie din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, mun. Chișinău, str. A. Mateevici, 111, bl. 1, Sala Senatului.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, str. A. Mateevici, 87), la Biblioteca Națională a Moldovei (Chișinău, str. 31 august 1989, 78A) și pe pagina web a C.N.A.A. al Republicii Moldova (www.cnaa.md).

Autoreferatul a fost expediat la „30” septembrie 2016.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Bunea Diana, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, AMTAP _____

Conducător științific:

Irina Ciobanu-Suhomlin, doctor în studiul artelor, profesor universitar, AMTAP _____

Autor:

Barbanoi Hristina _____

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Mihail Berezovschi este un înaintaș merituos al creației muzicale religioase basarabene, care a exercitat o activitate multilaterală: de compozitor, dirijor a numeroase colective corale, interpret vocalist, pedagog, slujitor în biserică, pictor de la sfârșitul sec. XIX – prima jum. a sec. XX. Istoria culturii muzicale basarabene este greu de cercetat fără a evidenția aportul acestei figuri energice cu o activitate atât de productivă. El a trasat făgașul dezvoltării ulterioare a muzicii corale, în special a celei bisericești din Basarabia. Rolul lui M. Berezovschi în peisajul cultural basarabean este unul incontestabil, care trebuie evidențiat și pus în lumină pe măsura valorii sale artistice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Teza pune în discuție aspecte ce țin de creația muzical-bisericească a lui Mihail Berezovschi care până în prezent nu au fost cercetate suficient. Moștenirea corală bisericească a remarcabilului compozitor necesită o abordare profundă, prin prisma celor două mari tradiții muzicale ortodoxe – bizantină și slavonă. În afară de aceasta, se cer a fi elucidate și o serie de date ce se referă la biografia compozitorului, care fie se aflau sub semnul incertitudinii, fie se vehiculau în circuitul muzicologic sub forme contradictorii.

Studierea fenomenelor culturale din perioada basarabeană, în care a trăit și activat M. Berezovschi, solicită din partea cercetătorilor îndreptarea atenției spre sursele documentar-arhivistice și cele muzicale primare, neabordate până în prezent. Domeniul muzicii bisericești, care până nu demult a fost unul interzis în epoca ateistă, în prezent este deschis pentru cercetări și se plasează din nou în atenția specialiștilor. Totuși trebuie de menționat faptul că investigarea acestui sector al artei muzicale necesită nu doar cunoștințe muzicologice, ci și pregătire specială în domeniul liturgicii, dogmaticii, tipicului bisericesc, paleografiei muzicale, arhivisticii etc.

Activitatea multilaterală a lui Mihail Berezovschi s-a plasat în vizorul mai multor cercetători. Cu toate acestea, deși viața și creația compozitorului M. Berezovschi sunt analizate în unele lucrări muzicologice, totuși nu există un studiu exhaustiv care să ajungă până la sursa primară și să prezinte concret cum a abordat compozitorul monodia bizantină sau în ce constă implicarea sa în procesul de aranjări ale creațiilor altor compozitori etc. Așadar, se simte necesitatea unei cercetări complexe, care să pună în evidență creația sa muzical-corală, aducând în acest sens argumente științifice concludente.

Puținele studii despre creația coral-bisericească a lui M. Berezovschi abordează parțial și insuficient moștenirea artistică a compozitorului, care de fapt este una bogată, cu sensuri profunde și o valoare incontestabilă.

Scopul principal și obiectivele tezei. Pornind de la actualitatea tematică a investigației și gradul ei de cercetare, **scopul principal** al tezei constă în abordarea complexă a creației corale bisericești a compozitorului M. Berezovschi, cu demonstrări prin analize concrete, raționamente logice și argumente științifice, ajungând până la sursele primare, subliniind valoarea, importanța și impactul în timp al operei compozitorului basarabean, cu finalitatea înscrierii realizărilor acestei figuri importante în contemporaneitate. **Obiectivele** din prezentul studiu se concentrează asupra următoarelor aspecte:

- valorificarea științifică a documentelor arhivistice în vederea elucidării datelor biografice ale compozitorului, a portretului său de creație și de activitate dirijorală;
- studierea creațiilor din ciclurile coral-bisericești ale lui M. Berezovschi ca exemple ale muzicii corale, cercetarea limbajului componistic al ciclurilor semnate de M. Berezovschi, inclusiv la nivel sintactic și arhitectonic, cu evaluarea integrității contextului modal-armonic și decodificarea semantică a elementelor constructive de bază;
- identificarea surselor originale ale cântărilor corale și compararea variantelor aceleiași creații în notație neumatică cu transcrierea în notație liniară, investigarea cadrului modal în baza metodicii de analiză modală și a metodelor de prelucrare a monodiei însăși într-o lucrare corală religioasă pe mai multe voci;
- identificarea lucrărilor corale ale altor compozitori care au servit drept inspirație pentru compozitorul basarabean, pentru eventualele comparații; aprecierea gradului de implicare în modificarea surselor originale corale, în vederea clarificării diferențierilor semantice între noțiunile *transpunere*, *armonizare*, *aranjare*, întâlnite în partiturile lui M. Berezovschi.

Obiectul tezei de față este creația corală bisericească a compozitorului Mihail Berezovschi.

Subiectul de cercetare îl constituie tradițiile muzicale ortodoxe manifestate în creația compozitorului basarabean.

Materialul muzical care a servit drept sursă pentru teză a cuprins ciclurile liturgice ale lui M. Berezovschi: *Liturghia Sfântului Ioan Gură-de-Aur*, ciclul *Imnele Sfintei Liturghii* și ciclul *Imnele Vecerniei și Utreniei din Triod, Sf. Paști, Te Deum și Sfințirea Bisericii*; melodiile originale de tradiție bizantină, precum și creațiile corale din repertoriul muzicii religioase ortodoxe.

Materialul arhivistic investigat include documente inedite din Arhiva Națională a Republicii Moldova: Fondurile Consistoriului duhovnicesc din Chișinău între 1835–1918 (F. 208), Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului (F. 1135), Directoratului învățământului și cultelor din Basarabia și instituțiile subordonate lui (F. 1862) și materiale din presa eparhială basarabeană: *Кишиневские Епархиальные Ведомости, Anuarul Eparhiei Chișinăului și*

Hotinului 1922, Anuarul Seminarului Teologic Superior "Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni" din Chișinău 1926, Anuarul Arhiepiscopiei Chișinăului 1930–1932–1933.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea de față se axează pe principiile interdisciplinare, prin îmbinarea cunoștințelor muzicologice cu cele teologice. Caracterul complex al cercetării a determinat utilizarea mai multor metode, dintre care un loc aparte îi revine metodei de abordare comparativă, ceea ce ne-a permis examinarea surselor monodice în raport cu creațiile multivocale ale compozitorului Mihail Berezovschi. Studiul are un caracter istorico-teoretic, în consecință o atenție deosebită a fost acordată metodelor de cercetare istorică și istoriografică, alături de metodele specifice muzicologiei – metoda sistemică, metoda analizei integrale; precum și metode din arsenalul paleografiei muzicale – sursologică și textologică.

Noutatea și originalitatea științifică. Teza vine să completeze unele lacune și să corecteze unele inexactități în abordarea subiectelor ce țin de creația religioasă a lui M. Berezovschi, dar și să concretizeze unele informații cu referire la biografia sa, prin apelarea la surse arhivistice credibile care aduc noi fascicule de lumină cu privire la viața și activitatea compozitorului. În premieră a fost realizat un studiu comparativ privind corelarea surselor primare monodice și corale cu rezultatele componistice ale lui M. Berezovschi, fapt ce a necesitat cunoștințe speciale în domeniul paleografiei muzicale, teoriei muzicii bisericești și bizantinologiei. Lucrarea are un caracter monografic, creația muzical-bisericească a compozitorului M. Berezovschi fiind pentru prima dată subiectul unei cercetări științifice complexe.

Problema științifică soluționată se rezumă la în *abordarea multiaspectuală* a activității și creației lui Mihail Berezovschi, fapt ce a condus la *aprecierea contribuției personale* a compozitorului în asigurarea continuității tradițiilor muzicale ortodoxe, având drept rezultat *aprofundarea cunoștințelor istorico-teoretice* despre evoluția muzicii naționale, lărgind totodată *reprezentările generale privind procesele cultural-artistice* din perioada basarabeană.

Semnificația teoretică rezidă în îmbogățirea bazelor teoretice ale științei muzicale cu noi informații în domeniul componisticii corale religioase de filieră ortodoxă. În cadrul tezei sunt clarificate diferențierile semantice între noțiunile *transpunere*, *armonizare*, *aranjare*, întâlnite în partiturile lui M. Berezovschi; sunt concretizate unele noțiuni din domeniul teoriei muzicii de tradiție bizantină. Teza este o contribuție la studierea istoriei artei muzicale din perioada basarabeană.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în stimularea interesului generației tinere pentru contribuția remarcabilă a compozitorului în ceea ce privește bazele artei corale basarabene, influențând în mod incontestabil evoluția ulterioară a artei muzical-corale autohtone. Rezultatele obținute pot fi utilizate în cursurile didactice, precum: *Istoria muzicii naționale*, *Istoria muzicii*

religioase, Istoria cântării bisericești ortodoxe, Literatura corală, Armonia, Formele muzicale. Materialele tezei pot servi ca suport sursologic cadrelor didactice și muzicienilor, în pregătirea programelor de concerte, a lucrărilor de curs, de licență și de masterat la specialitățile: *Dirijat coral, Muzicologie, Cântare bisericească și Culturologie.*

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere:

1. Creațiile din cele două cicluri sunt exemple unice pentru cultura basarabeană de muzică bisericească corală, care în aspectul sincron ic afiliază tradiția băștinașă la cea ortodoxă în general, iar în aspect diacronic reprezintă o simbioză armonioasă între tradițiile multisekulare și cele contemporane lui M. Berezovschi, trecute prin prisma percepției și abordării personale a compozitorului.

2. Aportul componistic al lui M. Berezovschi constă în valorificarea unui bogat material de cântări ecleziastice ale generațiilor anterioare, imprimat în special în melodiile din arta psaltică basarabeană, care reprezintă o bogăție neprețuită a artei bisericești ortodoxe autohtone. Incluzându-le într-un context armonic, compozitorul le-a asigurat o continuitate acestor cântări bisericești, ce poartă în sine și conduc ethosul ortodox generațiilor viitoare, în condițiile în care arta monodică pierdea tot mai mult teren în fața celei corale.

3. Prin adaptarea muzical-literară a lucrărilor corale ale altor compozitori, pe care le-a inclus în ciclurile sale, M. Berezovschi a completat repertoriul muzical bisericesc autohton cu creațiile clasicilor muzicii ortodoxe ruse, printre care D. Bortneanski, A. Vedel; cu opusurile corale ale compozitorilor contemporani A. Kastalski, A. Arhanghelski etc.; precum și cu cele ale compozitorilor români G. Musicescu, Gh. Dima, G. Gheorghiu, I. Bunescu. Am apreciat diferențierile semantice între noțiunile pe care le întâlnim în partiturile ciclurilor religioase ale lui M. Berezovschi: *transpunere, aranjare, armonizare, compunere*, în corelație cu gradul de implicare componistică a autorului.

4. Tipologia metodelor componistice elaborată în procesul de cercetare a permis definirea caracteristicilor principale stilistice ale categoriilor ei, manifestate în creațiile din ciclurile religioase ale compozitorului: prima categorie cuprinde lucrările scrise în *stilul armoniei severe* (V. Metallov), precum diatonismul specific cântării vocale, factura acordică în baza trisonurilor ușor îmbogățite cu disonanțe, conturându-se astfel o *multivocalitate de tip stabil*, conform clasificării facturii corale bisericești; categoria a doua – presupune un anumit grad de melodizare a vocilor prin procedee polifonice, având ca rezultat o imagine armonico-polifonică a cântării, verticala acordică ușor modificată datorită linearismului, plastica timbrală a facturii corale. Menționăm că în ciclurile lui M. Berezovschi lipsesc creații de o libertate artistică absolută, nespecifice modelelor de cântare liturgică.

5. În creațiile originale ale lui M. Berezovschi se îmbină armonios trăsături ale muzicii de tradiție bizantină – sonorități specifice glasurilor bisericești de tradiție bizantină și principii de expunere a materialului sonor: unisonul, utilizarea isonului pe care se expune melodia de bază etc., cât și a celei de tradiție slavonă, manifestată prin influențele *școlii sankt-petersburgice* și celei *moscovite*: ritm regulat; factura omofono-armonică îmbogățită cu procedee polifonice, precum imitații simple, imitații libere, dar și *stretto*-uri; diverse forme muzicale în funcție de dimensiunea creațiilor; utilizarea diferitelor gradații dinamice în conformitate cu conținutul textului și timpul expunerii; scara variată de mijloace armonice, care, în special, în lucrările originale ale lui M. Berezovschi sunt destul de complexe, conținând numeroase inflexiuni, alterații și cromatisme (în *Imnele Sfintei Liturghii* – mai modeste, în schimb în *Imnele Vecerniei și Utreniei* – mai dezvoltate). Creațiile religioase ale lui M. Berezovschi se supun așa-numitei *armonii specifice cântării corale bisericești* caracterizată prin numeroase paralelisme și mixturi, astfel conturându-se o *multivocalitate de tip instabil* (Vl. Protopopov), cu numeroase *divisi* ale vocilor.

6. Cercetarea documentelor din arhivă ne-a ajutat în restabilirea unor date biografice ale lui M. Berezovschi și ale familiei lui. Au fost reconstruite circumstanțele istorice privind apariția unor lucrări componistice semnate de compozitor. Descoperirea unui șir de documente inedite a permis confirmarea activității multilaterale a compozitorului.

Implementarea rezultatelor științifice: O parte din ideile și rezultatele cercetărilor tezei de doctorat și-au găsit reflectare în lucrări științifice, din care 9 articole și 6 rezumate, cu volum total de 4 c.a. De asemenea, au fost prezentate în cadrul a 16 conferințe științifice, din care 7 naționale și 9 internaționale. Genericul conferințelor: *Valorificarea științifică a creațiilor componistice din Republica Moldova* (Chișinău, 2011), *Creația muzicală din Republica Moldova: Viziuni din perspectivă istorică* (Chișinău, 2012), *Învățămintul artistic – dimensiuni culturale* (Chișinău, 2012; 2013; 2014; 2015; 2016), *Creația muzicală din Republica Moldova în contextul muzicologiei contemporane* (Chișinău, 2012), *Creația muzicală din Republica Moldova: documentare și valorificare* (Chișinău, 2013; 2014), *Creația componistică din Republica Moldova: trecut și prezent* (Chișinău, 2013; 2014), *Folclor și postfolclor în contemporaneitate* (Chișinău, 2014), *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (Folclor și Creația Componistică) în contemporaneitate* (Chișinău, 2015; 2016), *Educația artistică: realizările trecutului și provocările prezentului* (Chișinău, 2015).

Aprobarea rezultatelor. Teza de doctorat a fost elaborată conform planului de cercetare științifică al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Ea a fost discutată la ședințele catedrei *Muzicologie și Compoziție* din data de 17 februarie și examinată de Seminarul științific

de profil de la AMTAP, specialitatea 653.01 – Muzicologie din 4 mai 2016, fiind recomandată spre susținere.

Publicațiile la tema lucrării. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 9 articole științifice și 6 rezumate, dintre care – opt articole științifice publicate în edițiile naționale de profil aprobate de CNAA și un articol într-o culegere de articole internațională.

Volumul și structura tezei. Studiul de față conține 156 de pagini ale textului de bază, structurat după cum urmează: Introducere, patru capitole, Concluzii generale și recomandări, bibliografie din 252 de titluri în limba română, rusă și engleză și 14 Anexe care, în primul rând, cuprind exemple muzicale din cele trei cicluri corale analizate, inclusiv partitura inedită a ciclului *Liturghia Sfântului Ioan Gură-de Aur* editată în 1900 la Moscova – o raritate editorială. Teza este suplimentată și cu *Indexul adnotat* al autorilor acelor creații ce au servit drept sursă de inspirație pentru M. Berezovschi; precum și un *Glosar* cu termeni specifici muzicii religioase. Prezentăm de asemenea și *Traseul biografic al compozitorului Mihail Berezovschi*, întocmit în rezultatul cercetării surselor documentare arhivistice. Urmează *Listele sistematizate ale creațiilor* din cele două cicluri ample *Imnele Sfintei Liturghii* și *Imnele Vecerniei și Utreniei*; *Lista repertorială* a Corului arhieresc între anii 1891–1938, elaborată în baza analizei informațiilor din paginile publicațiilor periodice din presa eparhială basarabeană și *Lista membrilor* acestui colectiv coral din anul 1914. La sfârșit sunt anexate facsimileuri ale documentelor arhivistice și decupaje din presa periodică ce atestă și confirmă activitatea fructuoasă a lui M. Berezovschi, dar și *Mărturiile Maicii Eustatia, Stareța Mănăstirii Răciula, despre Preotul Mihail Berezovschi* în vârstă de 91 de ani, care avut prilejul să îl cunoască personal pe compozitor.

Cuvinte-cheie: Mihail Berezovschi, muzica religioasă, muzica corală, surse psaltice, Liturghie, Vecernie, Utrenie, melodii bisericești, muzică religioasă de tradiție bizantină, muzică religioasă de tradiție slavonă.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** sunt conturate limitele generale ale prezentului studiu, cu descrierea actualității și importanței problemei abordate. De asemenea sunt expuse scopul și obiectivele cercetării, precum și obiectul și subiectul lucrării; este indicat materialul muzical ce a servit drept sursă pentru cercetarea muzicologică, dar și materialul arhivistic investigat; sunt prezentate principiile și metodele de cercetare aplicate pe parcursul tezei în tratarea subiectului abordat; este reliefată noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute, precum și problema științifică soluționată; este conturată importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării; este menționată aprobarea rezultatelor cercetării și este prezentat sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul întâi, intitulat *Muzica bisericească în spațiul românesc și figura lui Mihail Berezovschi ca obiecte de studiu în literatura de specialitate*, cuprinde o analiză aprofundată a surselor bibliografice care dezvăluie gradul de cunoaștere a problemei abordate până în prezent. În acest sens, au fost cercetate lucrări științifice publicate atât în țară, de către muzicologii, istoricii, teologii autohtoni, cât și cele elaborate de către cercetătorii de peste hotare. O atenție sporită a fost acordată publicațiilor recente, editate în ultimii ani.

Capitolul întâi este structurat în trei subcapitole. În primul din ele, *Tradiția bizantină a muzicii bisericești din arealul românesc reflectată în studii muzicologice*, a fost întreprinsă o trecere critică în revistă a celor mai importante rezultate științifice din domeniul bizantinologiei, elaborate atât de către cercetătorii din România, cât și de către cei din Republica Moldova. În acest demers am pledat pentru o perspectivă istorică, marcând apariția principalelor rezultate în această sferă de cercetare, atât în sens sincron, cât și diacronic. Au fost evidențiate cele mai remarcabile contribuții ale unor cercetători cu renume în acest domeniu, precum: G. Breazu, Gh. Ciobanu, Gr. Panțiru, T. Moisescu, O. Lazăr-Cosma, V. Giuleanu, S. Barbu-Bucur; rezultate științifice mai recente, precum sunt cele ale Z. Dănilă, M. Marinescu, E. Chircev, A. Sîrbu, dar și studiile de bizantinologie ale muzicologilor din spațiul basarabean: I. Ciobanu-Suhomlin, M. Cervoneac, V. Galaicu. Cele relatate în acest subcapitol ne permit să afirmăm că muzica psaltică de tradiție bizantină nu are doar un trecut glorios, ci se află în prezent într-o continuă dezvoltare, fiind un domeniu ce prezintă interes și este cercetat. Studiile autorilor sus-menționați vizează cercetarea manuscriselor din fondurile românești și de la Muntele Athos, investigarea activității mai multor școli de muzică bizantină, problemele monodiei și a diatonismului, editarea științifică a surselor muzicale, etc. În procesul de realizare a tezei ne-am bazat pe aceste izvoare științifice în vederea realizării sarcinilor de cercetare, precum: identificarea sursei primare, analiza modală, abordarea monodiei bizantine într-un context armonic etc.

În subcapitolul doi al primului capitol, care vizează *Cântarea corală bisericească din arealul românesc cercetată în muzicologia contemporană*, se face o trecere în revistă a principalelor investigații muzicologice ce abordează arta corală din momentul apariției acestui tip de cântare în spațiul românesc, cu cele trei ramificații specifice: cântarea corală de tip tradiționalist, cea de tip german și cea de tip rusesc. Tot aici am relatat despre reflectarea acestor stiluri de cântare corală în creația înaintașilor basarabeni – M. Berezovschi și G. Musicescu; precum și despre cercetările care au conturat contribuțiile celor mai remarcabile colective corale de la noi: *Corul Armoniei ecleziastice* de la Chișinău, *Corul Școlii Eparhiale de fete* din Chișinău, *Corul Școlii de cântăreți* din Chișinău, *Corul arhieresc de la Catedrala Nașterea Domnului* din Chișinău, *Corul învățătorilor de pe lângă cursurile de reciclare*, organizate pentru dascălii școlilor primare parohiale din Basarabia, care au marcat evoluția ulterioară a tipului de cântare corală pe teritoriul românesc.

Subcapitolul trei al primului capitol este rezervat cercetărilor științifice ce au în vizor *Activitatea lui Mihail Berezovschi în literatura muzicologică și istorică*, cu evidențierea contribuțiilor sale în calitate de dirijor de cor, compozitor, pedagog, preot, pictor. Pornind de la actualitatea tematică a investigației și gradul ei de cercetare, a fost formulat scopul principal al studiului și obiectivele tezei. În încheierea primului capitol sunt formulate concluziile referitoare la baza bibliografică și metodologică ce vizează subiectul investigat.

Concluzii la capitolul 1

În rezultatul analizei literaturii de specialitate, am stabilit gradul de valorificare științifică a muzicii corale bisericești și activitatea compozitorului M. Berezovschi. Studiarea sincronică și diacronică a materialului științific existent ne-a permis să conturăm următoarele concluzii.

Spre deosebire de numeroase studii în domeniul muzicii de tradiție bizantină semnate de cercetători români, care constituie baza metodologică de cercetare a tezei de față, acest domeniu nu este investigat activ de către muzicologii din Republica Moldova. În acest sens, există doar câțiva muzicologi care întreprind acțiuni în sfera dată: I. Ciobanu-Suhomlin, V. Galaicu, M. Ciorici (Cervoneac), ale căror rezultate sunt menționate și în literatura de specialitate din România. Muzica corală religioasă basarabească a nimerit în vizorul a doar câțiva cercetători, precum E. Bogdanovschi, E. Nagacevschi, T. Daniță, L. Balaban. În ultima perioadă, muzica corală se plasează tot mai frecvent și în cercul de interese științifice al cercetătorilor români.

Deși viața și creația compozitorului M. Berezovschi sunt analizate în unele studii muzicologice, totuși nu există un studiu exhaustiv, care să ajungă până la sursa primară și să ne prezinte concret cum a abordat compozitorul monodia bizantină, în ce constă implicarea sa în procesul de aranjare a creațiilor altor compozitori, etc. Așadar, a fost constatată necesitatea unui

studiu complex, care să pună în evidență creația corală ecleziastică a lui Mihail Berezovschi, cu argumente științifice concrete.

Se impune în mod stringent și corectarea unor lacune, inexactități în abordarea subiectelor ce țin de creația bisericească a compozitorului, dar și concretizarea unor informații ce privesc date din biografia sa. În acest sens, a fost conștientizată necesitatea căutării răspunsurilor în surse arhivistice credibile, capabile să aducă lumină în ceea ce privește viața și activitatea lui M. Berezovschi.

Pledăm insistent în favoarea ideii că cercetarea creației coral-religioase a lui M. Berezovschi trebuie efectuată în direcția identificării surselor monodice, care au servit drept bază pentru armonizările realizate de compozitor, investigarea metodelor de prelucrare a monodiei însăși într-o lucrare corală religioasă pe mai multe voci, analiza limbajului componistic al ciclurilor semnate de compozitor, inclusiv la nivel sintactic și arhitectonic, aprecierea gradului de implicare în modificarea surselor inițiale, identificarea lucrărilor corale ale altor compozitori care au servit drept sursă de inspirație pentru M. Berezovschi, pentru eventualele comparații, aprecierea diferențierii semantice între noțiunile pe care le întâlnim în partiturile ciclurilor sale religioase: *prelucrare*, *armonizare*, *aranjare*. Numai printr-o asemenea manieră de abordare, ar putea fi extinsă și consolidată baza teoretică și practică de studiere a creației religioase a acestei figuri impunătoare care a lăsat pagini valoroase în acest domeniu.

Deoarece trecutul artistic capătă o tot mai mare importanță pentru societatea contemporană, este imperios necesar de a reactualiza contribuțiile pe care le-a avut compozitorul basarabean M. Berezovschi în istoria artei corale naționale și modul în care a influențat dezvoltarea ulterioară a acestei ramuri a artei muzicale de la noi. Cele relatate mai sus nu fac altceva decât să reliefeze aspectele esențiale referitoare la necesitatea acută de a continua cercetările privind creația muzical-bisericești a compozitorului M. Berezovschi, care să proiecteze noi fascicule de lumină în domeniul muzicii religioase din spațiul românesc.

În **capitolul doi** al tezei, intitulat *Activitatea lui Mihail Berezovschi în lumina unor noi surse documentare*, am reconstituit principalele date biografice ale remarcabilului înaintaș al artei corale basarabene, cu informații cât mai veridice, culese din surse arhivistice ce se păstrează în fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova și care conțin informații prețioase, sub forma unor documente dispersate în mai multe fonduri arhivistice, precum: Consistoriul duhovnicesc din Chișinău între 1835–1918 (F. 208), Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului (F. 1135), Directoratul învățământului și cultelor din Basarabia și instituțiile subordonate lui (F. 1862) etc. Unele informații cuprinse în dosarele din aceste fonduri vin să confirme anumite date privind activitatea profesională și viața personală a lui M. Berezovschi; altele dezvăluie aspecte încă necunoscute; în timp ce o a treia categorie vine să corecteze unele erori

informaționale care deja au pătruns în circuitul cercetărilor muzicologice. Capitolul doi conține două subcapitole: *Activitatea lui Mihail Berezovschi reflectată în documentele Arhivei Naționale din perioada Basarabiei Țariste* și *Activitatea lui Mihail Berezovschi reflectată în documentele Arhivei Naționale din perioada României Mari*, în care sunt expuse informații inedite desprinse din filele arhivistice și comentarii-interpretări ale acestora.

Concluzii la capitolul 2

Cercetarea surselor arhivistice ne-a permis precizarea, completarea și elucidarea mai multor aspecte ce țin de biografia, activitatea artistică și creația componistică a lui M. Berezovschi. Materialele documentare privind viața și activitatea didactică, dirijorală, precum și cariera bisericească a preotului-compozitor sunt depozitate în următoarele fonduri ale Arhivei Naționale: Consistoriul duhovnicesc din Chișinău între 1835–1918 (F. 208), Arhiepiscopia Chișinăului și Hotinului (F. 1135), Directoratul învățământului și cultelor din Basarabia și instituțiile subordonate lui (F. 1862) etc. Informațiile culese din dosarele acestor fonduri pot fi clasificate în trei categorii: a) documente ce vin să confirme anumite date privind activitatea profesională și viața personală a lui M. Berezovschi; b) documente ce dezvăluie aspecte încă necunoscute; c) surse în baza cărora este posibil de corectat unele erori informaționale care deja au pătruns în circuitul cercetărilor muzicologice. Menționăm în continuare cele mai importante rezultate ale cercetării surselor arhivistice:

Au fost clarificate unele informații de mare valoare istorică pentru cultura muzicală basarabească, precum data, anul și locul nașterii (8 noiembrie 1867, localitatea Caplani), care până de curând erau foarte contradictorii și erau preluate automat de către unii autori, fără a verifica veridicitatea datelor. În baza documentelor din arhivă am restabilit unele evenimente din biografia compozitorului și a familiei lui. Rezultatele sistematizate cronologic fiind ilustrate în Anexa 6. De asemenea, am reconstruit circumstanțele istorice privind apariția unor lucrări componistice semnate de compozitor, fără de care, profilul acestuia era incomplet. Au fost acumulate și analizate un șir de documente ce confirmă activitatea multilaterală a compozitorului: dirijorală, componistică, pedagogică, preoțească, organizatorică, etc.

Reconstituirea datelor biografice ne-a permis reliefarea valorii culturale incontestabile a compozitorului și moștenirii sale artistice. În afara aspectului ce ține de data și locul nașterii, care au fost elucidate în cadrul celor expuse în acest capitol, considerăm că și restul informațiilor desprinse din filele dosarelor din Arhiva Națională sunt deosebit de importante și vin să întregescă cu detalii inedite datele pe care le posedam până acum despre această personalitate. Unicitatea sa stă în modul uimitor în care a reușit să îmbine armonios activitatea dirijorală prodigioasă cu cea componistică, pedagogică și, desigur, preoțească.

Capitolul trei, intitulat *Moștenirea muzicală coral-bisericească a lui Mihail Berezovschi*, este structurat în trei subcapitole, primul din ele vizând *Ciclul “Liturgia Sfântului Ioan Gură-de-Aur la 3 voci pentru cor feminin sau cor de copii”* care este primul ciclu de muzică religioasă bisericească semnat de compozitorul M. Berezovschi. Creațiile din acest ciclu au la bază textele Liturghiei în limba rusă, fiind concepute în baza melodiilor Bisericii Ortodoxe Ruse, cu care compozitorul era îndeaproape cunoscut datorită studiilor sale în instituțiile muzicale rusești. Materialul muzical care i-a servit drept model pentru conceperea ciclului sus-menționat a fost creația componistică bisericească a *școlii sankt-petersburgice*. Pe parcursul acestui subcapitol sunt analizate: structura generală a ciclului, trăsăturile unor creații, iar prin metoda comparativă sunt reliefate asemănările și deosebirile între unele lucrări din acest ciclu cu cele pe care le regăsim ulterior și în ciclul mai amplu *Imnele Sfintei Liturghii*.

Concluzionând asupra celor relatate în acest paragraf al tezei, menționăm faptul că ciclul *Liturgia Sfântului Ioan Gură-de-Aur*, deși nu se găsește printre culegerile de partituri ale dirijorilor de coruri bisericești de la noi, totuși importanța sa istorică este incontestabilă, fiind prima încercare a compozitorului Mihail Berezovschi de a întocmi un ciclu liturgic și demonstrează prin exemple clare faptul că în realitatea istorică în care și-a desfășurat activitatea compozitorul, Biserica Ortodoxă Basarabeană se prezenta ca o fiică a Bisericii Ortodoxe Ruse, fiind direct influențată de cultura și tradiția muzical-religioasă a acesteia. În plus, o explicație a situației că primul său ciclu liturgic este mai puțin prezent în practica de strană comparativ cu ciclurile ulterioare ale compozitorului constă în faptul că o bună parte din creațiile ce formează acest ciclu au fost incluse ulterior în mai amplul ciclu al compozitorului intitulat *Imnele Sfintei Liturghii* (1922). Ceea ce înseamnă că acele creații au totuși continuitate și sunt interpretate chiar și în prezent în bisericile noastre. Totodată, acest prim ciclu liturgic al compozitorului basarabean se bucură de popularitate și în prezent, chiar și dincolo de hotarele țării, iar dovadă în acest sens e faptul că a avut deja două reeditări – 1996 și în 2005 de către editura *Живоносный источник*.

Al doilea subcapitol al capitolului trei este intitulat *Ciclurile “Imnele Sfintei Liturghii” și “Imnele Vecerniei și Utreniei” pentru cor mixt, bărbătesc și pentru 3 voci egale*, fiind împărțit la rândul său în 2 compartimente. În primul din ele, numit *Creații în baza tradiției slavone*, prin aplicarea metodei de analiză comparativă între creațiile ce aparțin altor autori pe de o parte și variantele acestor lucrări în abordarea lor de către compozitorul basarabean pe de altă parte, este apreciat gradul de implicare a lui M. Berezovschi în sursele originale și sunt elucidate diferențierile semantice între noțiuni precum: *aranjare, prelucrare, armonizare*, pe care le regăsim în paginile celor două cicluri liturgice.

Compartimentul următor din subcapitolul doi al capitolului trei prezintă cercetarea mai multor *Creații originale* ale lui Mihail Berezovschi, în care se face simțită în mod auzibil măreția cântării corale a lumii slavone, manifestată printr-un limbaj muzical european trecut prin filtrele spiritului rusesc adaptat cerințelor cultului ortodox. Analiza creațiilor se referă la următoarele aspecte: caracteristica liturgică, forma creației, genul, factura, dinamica, procedeele armonice și polifonice utilizate etc. Capitolul trei se încheie cu concluzii, care prezintă sumarul reflecțiilor expuse în acest capitol.

Concluzii la capitolul 3

Cercetând creațiile corale ale altor compozitori abordate de către M. Berezovschi am observat faptul că în multe cazuri compozitorul basarabean a realizat mai curând adaptări decât aranjamente. Modificările mai esențiale vizează latura ritmică, ca urmare a mulțirii textului în limba română a rugăciunilor pe materialul muzical, conceput inițial pentru rugăciunile respective în limba rusă. În alte cazuri, într-adevăr compozitorul basarabean a realizat aranjamente noi inedite ale creațiilor altor compozitori, prin adaptarea la o altă componentă corală.

În creațiile originale ale lui M. Berezovschi se face simțită atât influența muzicii de tradiție bizantină, cât și a celei de tradiție slavonă. În ele auzim sonorități specifice glasurilor bisericești de tradiție bizantină și principii de expunere a materialului sonor: unisonul, utilizarea isonului pe care se expune melodia de bază etc. Regăsim însă și trăsături ale cântării corale bisericești de tradiție slavonă specifice *școlii sankt-petersburgice* și celei *moscovite*.

La nivelul mijloacelor muzicale au fost descoperite următoarele trăsături specifice stilului coral bisericesc al lui M. Berezovschi:

1. Stratul intonațional-tematic inspirat din melosul diverselor tradiții culturale precum: cel rusesc, ucrainean, grecesc, sârb.
2. Ritmul regulat, caracteristic atât pentru aranjamentele lucrărilor compozitorilor ruși, cât și pentru lucrările originale ale lui M. Berezovschi.
3. Factura omofono-armonică îmbogățită cu procedee polifonice, precum: imitații simple, imitații libere, dar și *stretto*-uri.
4. Formele de perioadă, cele bipartite sau tripartite simple, în funcție de dimensiunea creațiilor.
5. Mijloacele de expresivitate relaționate cu conținutul textului. În cazul tempoului mai lent predomină nuanțe de *pp-p*, iar în cele mai rapide – intervin nuanțe de *mf-f*; dar și contrapunerea dintre nuanțe este o trăsătură specifică pentru creațiile compozitorului.
6. Mijloacele armonice nu sunt prea complexe în cazul ciclului *Imnele Sfintei Liturghii*, în schimb în ulteriorul ciclu – *Imnele Vecerniei și Utreniei* compozitorul devine mai dezinvolt,

având deja o reputație în baza ciclului anterior, își permite să experimenteze mai mult în domeniul mijloacelor armonice, apelând la numeroase inflexiuni, alterații, cromatisme.

7. Construcții muzicale de tipul miniciclurilor, cum întâlnim în cazul *Antifoanelor duminicale* care folosesc același material melodic-armonic, adaptat la textul fiecărui antifon, inițial în glasul 5, apoi în glasul 8.

8. *Armonii ale cântării corale bisericești*, cu ale sale reguli specifice, cum ar fi: paralelisme și mixturi (dublări la interval de octavă în vocile inferioare; intervalica tipică de terțe sau sexte între perechea superioară de voci, sau perechea formată de vocile *Soprani* și *Tenori*). Întâlnim de asemenea și elemente de țesătură omofono-armonică densă, așa-numita *multivocalitate de tip stabil* (după Vl. Protopopov), conform clasificării muzicii corale bisericești. Acest tip de țesătură este specific aranjamentelor și prelucrărilor melodiilor tradiționale în biserica ortodoxă care predomină și în ciclurile lui M. Berezovschi. În categoria țesăturii omofono-armonice stabile se încadrează și recitativul coral-liturgic cu o pulsație monoritmă.

9. *Multivocalitatea de tip instabil* (după Vl. Protopopov), numită în armonia clasică *stratificare coloristică*, pe care o întâlnim în special în creațiile originale ale lui M. Berezovschi. Factura este amplificată prin numeroase *divisi* ale vocilor, ajungând până la 7–8 voci, cu dublări la interval de octavă la vocile inferioare și la terță sau sextă în vocile superioare. Țesătura muzicală este animată prin diferite duete sau solouri introductive. În unele creații de caracter solemn, apare alternanța responsorială între solist/soliști și întregul cor, sau alternanța antifonică dintre diferite grupuri corale.

Sonoritățile monumentale, care rezultă în urma diferitor mixturi și *divisi*, amintesc de stilistica școlii de muzică corală religioasă din Sankt-Petersburg. Totuși aceste momente nu sunt atât de numeroase încât să ne permită aprecierea manierei componistice a lui M. Berezovschi ca fiind una concertistică, întrucât în creațiile sale regăsim și trăsături ale *școlii moscovite*.

Propunând diferite variante de componență interpretativă, inclusiv o variantă corală omogenă pentru colectivele eparhiale, ciclurile sale liturgice au căpătat o arie largă de răspândire în spațiul ortodox.

Cel de-al **patrulea capitol** al tezei – *Abordarea melodiilor de tradiție bizantină în ciclurile liturgice ale lui Mihail Berezovschi* – ilustrează felul în care compozitorul Mihail Berezovschi a abordat sursele psaltice de tradiție bizantină. În acest scop, am identificat sursele originale și le-am analizat, cu aplicarea metodelor analizei modale și de gen, inclusiv: caracteristica liturgică; genul; forma verbală și muzicală; analiza modală propriu-zisă (scară, cadențe, formule melodice etc.); aspectul factual (monodia în sursă neumatică, monodia în transcripție liniară, partitura corală, încadrarea monodiei în scriitura coral-armonică); pulsul tonal; procedee armonice și polifonice etc.

Concluzii la capitolul 4

Exemplele de valorificare corală a monodiilor de tradiție bizantină analizate în acest capitol sunt o dovadă clară a iscusinței creatoare a compozitorului basarabean M. Berezovschi care a reușit să pătrundă iscusit substratul modal și a pus în valoare tocmai particularitățile specifice ale glasurilor bisericești, reușind astfel să creeze niște pagini de o veritabilă frumusețe.

1. În armonizările surselor psaltice de tradiție bizantină M. Berezovschi a respectat structura modurilor Octoihului bizantin, reușind să evidențieze formulele melodice specifice fiecărui glas, turațiile cadențiale tipice etc.
2. Alterațiile, cromatisme și inflexiunile sunt utilizate cu moderație.
3. În armonizările melodiilor tradiționale de sorginte bizantină, pentru cele mai multe cazuri este specific ritmul asimetric, fără divizare în măsuri, întâlnim însă și creații cu ritm regulat.
4. Cântările pe glasuri sunt destul de simple și chiar limitate din punct de vedere al mijloacelor armonice.
5. Ritmul pulsației armonice corespunde de obicei ritmului melodiei tradiționale în cazul stilului irmologic și a celui stihiric.
6. Forma muzicală a creațiilor reflectă trăsăturile structurale ale textului și contextului liturgic religios ortodox. În cele mai simple creații, precum *Sfinte Dumnezeule*, *Crucii Tale* observăm forma de perioadă, uneori forma bipartită sau tripartită.
7. De cele mai multe ori melodia este expusă de către vocea superioară, însă dublată la intervale de terțe sau sexte, adică la consonanțe imperfecte în vocile inferioare.

Așadar, înveșmântarea armonică este una destul de simplă, în care predomină succesiuni elementare, de tipul turațiilor armonice, unele inflexiuni modeste, însă faptul că M. Berezovschi nu a intervenit prea mult cu implicări individuale, respectând specificul melodiilor în spiritul tradiției bisericești, este foarte valoros. Prin opțiunile sale de împodobire armonică a monodiei psaltice, compozitorul a respectat starea de evlavie specifică procesului de rugăciune, ceea ce este deosebit de important pentru o creație religioasă menită să fie interpretată anume în biserică. Regăsim și acele trăsături specifice cântării bisericești bizantine, precum sunt cântarea la unison, isonul, care alternează cu momente de factură acordică bogată de tip armonic.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Problema științifică importantă soluționată constă în *abordarea multiaspectuală* a activității și creației lui Mihail Berezovschi, fapt ce a dus la *aprecierea contribuției personale* a compozitorului în asigurarea continuității tradițiilor muzicale ortodoxe, având drept rezultat *aprofundarea cunoștințelor istorico-teoretice* despre evoluția muzicii naționale, lărgind totodată *reprezentările generale privind procesele cultural-artistice* din perioada basarabeană.

Rezultatele obținute în urma prezentului studiu vin să completeze lacunele și să corecteze inexactitățile în abordarea subiectelor ce țin de creația bisericească a compozitorului Mihail Berezovschi, dar și să elucideze mai multe aspecte din biografia sa. În acest sens, am identificat mai multe documente arhivistice pe care le-am analizat minuțios și în rezultat am adus dovezi clare și concludente care au adus lumină privitor la viața și activitatea compozitorului.

În ce privește procesul de cercetare a creației coral-bisericești a lui M. Berezovschi, inițial am identificat sursele originale care au servit drept inspirație și bază a armonizărilor realizate de compozitor. Am investigat metodele de prelucrare a monodiei însăși într-o lucrare corală religioasă pe mai multe voci. Am analizat limbajul componistic al ciclurilor liturgice, inclusiv la nivel sintactic și arhitectonic. Am apreciat gradul de implicare în modificarea surselor inițiale.

În rezultat, am constatat faptul că frumusețea ciclurilor lui M. Berezovschi constă în valorificarea unui bogat material de cântări ecleziastice ale generațiilor anterioare, imprimate în special în melodiile din arta psaltică basarabeană. Acest imens material melodic reprezintă în sine o bogăție neprețuită a artei bisericești ortodoxe autohtone. Am constatat că prin armonizarea vechilor monodii psaltice de tradiție bizantină, M. Berezovschi a adus un aport deosebit în transmiterea acestei forme de artă muzical-religioasă, ce poartă în sine și conduce ethosul ortodox generațiilor viitoare, în condițiile în care arta monodică pierdea tot mai mult teren în fața celei corale. Se prea poate ca acele melodii basarabene să fi rămas uitate în negura timpului, dacă nu ar fi primit haina armonică cu care le-a împodobit M. Berezovschi. Astfel, am ajuns la concluzia că armonizările sale sunt totodată mărturiile parcursului istoric al acelor monodii.

O trăsătură distinctivă a partiturilor corale adunate în ciclurile sale este cuprinderea largă a creației clasicilor muzicii bisericești ca: D. Bortneanski, A. Vedel, precum și opusurile corale ale altor compozitori mai contemporani: G. Musicescu, I. Popescu-Pasărea, A. Kastalski etc. Găsim creații ale compozitorilor care au dezvoltat tradiția cântării slavone, aparținând atât *școlii componistice sankt-petersburgice* (D. Bortneanski, P. Turceaninov, A. Vedel, A. Arhanghelski, A. Lvov, N. Bahmetev, P. Vorotnikov, M. Vinogradov), cât și celei *moscovite* (S. Smolenski, A. Kastalski). Printre compozitorii români ale căror creații au fost selectate pentru culegerile sale se numără: G. Musicescu, Gh. Dima, G. Gheorghiu, I. Bunescu.

Referitor la creațiile corale ale altor compozitori abordate de către M. Berezovschi, în primul rând le-am identificat în varianta lor originală pentru eventualele comparații. Prin urmare, în rezultatul analizei comparative, am apreciat diferențierile semantice între noțiunile pe care le întâlnim în partiturile ciclurilor de muzică bisericească ale lui M. Berezovschi: *transpunere*, *aranjare*, *armonizare*, *compunere*. Astfel, am extins, aprofundat și consolidat baza teoretică și practică de studiere a creației religioase a acestei figuri deschizătoare de drumuri pentru arta bisericească corală autohtonă, care a lăsat pagini prețioase în domeniul vizat.

Putem afirma că aportul componistic al lui M. Berezovschi constă și în organizarea materialului muzical, reprezentat în diferite variante de lucru: *transpunere*, *aranjare*, *armonizare* și *compunere*. O asemenea diferențiere a lucrului componistic este altă trăsătură caracteristică pentru M. Berezovschi.

1. *Transpunere* – redarea grafică în notație liniară a melodiilor din arta psaltică basarabeană.
2. *Aranjament* – transcrierea muzicii de autor pentru diferite componente corale.
3. *Armonizarea* – înveșmântarea în factură omofono-armonică a melodiilor tradiționale monodice.
4. *Compunere* – conceperea unor creații originale în spiritul și tradițiile cântării ortodoxe.

Ciclurile *Imnele Sfintei Liturghii* și *Imnele Vecerniei și Utreniei* ale lui M. Berezovschi ilustrează capacitățile multilaterale și cuprinzătoare ale compozitorului. Am ajuns la concluzia că prelucrarea opusurilor altor compozitori constă în unele cazuri în simplificarea facturii, fiind mai curând o adaptare la posibilitățile interpretative ale diferitor colective autohtone. Alteori, compozitorul realizează cu adevărat aranjamente noi, pentru diferită componentă coral-interpretativă, cum ar fi, spre exemplu, aranjarea pentru cor mixt a unei creații care în orginal este concepută pentru cor bărbătesc.

Cele două cicluri sunt exemple unice pentru cultura basarabeană de muzică corală bisericească. În mod evident aceste florilegii de cântări religioase demonstrează repertoriul autohton, contribuind la perpetuarea tradiției de cântare bisericească. Aceste culegeri reprezintă o simbioză armonioasă între tradițiile de veacuri și cea contemporană lui M. Berezovschi, îmbogățită cu experiența practică dirijorală proprie, fapt ce demonstrează cunoștințele profunde ale tainelor domeniului de cântare bisericească. Toate cântările din psaltichie sunt trecute prin prisma percepției și abordării contemporane a compozitorului. În același timp, creațiile din cele două cicluri afiliază tradiția băștinașă la cea ortodoxă în general. Apelarea la melodiile grecești, kievene etc. este o dovadă a afilierii culturii muzicale autohtone la tradițiile universale ale muzicii ortodoxe. Or, universalitatea este caracteristica de bază a imnografiei creștine, comunicată încă de primii mărturisitori ai credinței în Hristos.

În rezultatul cercetării moștenirii corale bisericești a lui M. Berezovschi, am elaborat tipologia și am definit caracteristicile principale ale categoriilor ei, manifestate în creațiile din ciclurile religioase ale compozitorului: prima categorie cuprinde lucrările scrise în *stilul armoniei severe* (termenul aparține lui V. Metallov), precum diatonismul specific cântării vocale, factura acordică în baza trisonurilor ușor îmbogățite cu disonanțe; categoria a doua – presupune un anumit grad de melodizare a vocilor prin procedee polifonice, având ca rezultat o imagine armonico-polifonică a cântării, verticala acordică ușor modificată datorită linearismului, plastica timbrală a facturii corale. Menționăm că în ciclurile lui M. Berezovschi lipsesc creații de o libertate artistică absolută, nespecifice modelelor de cântare liturgică.

În baza celor expuse, putem afirma că cele două cicluri pot fi tratate ca niște culegeri ce reflectă repertoriul tradițional al Corurilor basarabene în general, având în vedere importanța și influența lui M. Berezovschi asupra procesului muzical bisericesc din perioada vieții sale. Meritele constau nu doar în selectarea, prelucrarea și interpretarea opusurilor corale bisericești, dar și în interpretarea muzical-exegetică a materialului de o valoare istorică incontestabilă care reflectă memoria seculară a tradiției bisericești ortodoxe în creațiile proprii.

Conținutul ciclurilor de cântări religioase ale lui M. Berezovschi reprezintă un material imens pentru analiza paletelor de genuri ale cântărilor bisericești. În ele sunt concentrate toate cântările stabile din Obihod ale Vecerniei, Utreniei, Liturghiei, inclusiv Polihronioane etc. Multe cântări sunt prezentate atât în variantele tradiționale, cât și în opusuri de autori. S-ar părea că materialul este pestriț, miscelaneu, totuși Mihail Berezovschi, prin abilitățile sale componistice, îmbinate cu talentul de dirijor care scrie, transpune, armonizează și redactează melodii monodice și creații corale, nu doar nu a permis de a se ajunge la o asamblare eclectică, ci a reușit să regizeze întreaga paletă muzicală într-un mod absolut inedit. Culegerile concepute de M. Berezovschi posedă o valoare practică incontestabilă pentru conducătorii de coruri bisericești.

Cu privire la estetica cântărilor bisericești ale lui M. Berezovschi am constatat următoarele:

1. Paginile de muzică bisericească ale compozitorului Mihail Berezovschi umplu sufletele ascultătorilor cu o emoție pură, impunându-se ca niște subtile variațiuni de relief sonor. Atât creațiile sale originale, cât și armonizările monodiilor din psaltichie sunt pătrunse de un simț eminent religios, care nu putea să îi fie străin, în condițiile în care prin întreaga sa făptură L-a slujit pe Dumnezeu, inclusiv în calitate de preot, slujitor în altar.
2. Compozițiile sale religioase impresionează prin expresivitatea melodiei, frumusețea sonorităților armonice, subtilitatea reliefului sonor. Aceste trăsături generează în sufletele enoriașilor o anumită delectare estetică, niște emoții interioare ce predispun spre contemplarea celor sfinte, spre rugăciune, în care spiritul se înalță întru elogiarea Celui de sus.

În paginile prezentului studiu am atestat importanța culturală și valoarea artistică a moștenirii muzicale lăsate urmașilor de către M. Berezovschi prin ciclurile sale liturgice.

1. Creația acestui înaintaș al muzicii corale duhovnicești autohtone este un exemplu veridic și elocvent al stilului de cântare bisericească basarabeană, făurit de Părintele Berezovschi prin îmbinarea, într-un mod organic și armonios, a trăsăturilor cântării ecleziastice de tradiție bizantină cu ale celei de tradiție slavonă. Astfel, creația corală bisericească a lui M. Berezovschi contribuie nemijlocit la continuitatea celor două mari tradiții muzicale ortodoxe.

2. Mihail Berezovschi a contribuit la continuarea tradițiilor de cântare bisericească, îmbogățind arta corală autohtonă prin creații originale, în conformitate cu genurile canonice ale muzicii bisericești.

Rezultatele cercetării noastre au determinat formularea următoarelor **recomandări** care conturează eventualele perspective ale tematicii investigate:

1. De a continua procesul de documentare privind activitatea componistică și muzical-didactică a compozitorului în direcția căutării a noi materiale în fondurile arhivistice ale instituțiilor de învățământ în care a exercitat funcții pedagogice și muzical-artistice, inclusiv fondurile respective din România (Ministerul Instrucțiunii Publice).

2. De a completa acest tablou și cu studierea lucrărilor laice, continuând pe făgașul căutării acestor pagini muzicale în arhive, pentru o viziune mai amplă și cuprinzătoare asupra creației componistice a lui Mihail Berezovschi.

3. De a utiliza materialul științific în curriculum-ul disciplinei *Istoria muzicii naționale*, în vederea studierii operei muzicale a lui M. Berezovschi în instituțiile de învățământ muzical din republică, precum și de a aloca un număr suficient de ore în curriculum-ul disciplinei *Istoria cântării bisericești ortodoxe* pentru studierea mai aprofundată a operei muzicale a lui M. Berezovschi, în contextul cercetării tradițiilor muzicale ortodoxe, în învățământul muzical-superior și cel teologic din țară.

4. De a continua investigațiile documentare în arhivele din RM și de peste hotarele ei, în vederea completării informațiilor privind soarta membrilor familiei lui M. Berezovschi, care la rândul lor și-au pus amprenta în procesele cultural-artistice ale acestei țări.

5. De a acorda o atenție deosebită cercetării creației muzicii corale religioase autohtone, comparând rezultatele componistice ale înaintașilor acestei arte și cele ale compozitorilor contemporani.

6. De a aborda arta muzicală religioasă cu implicarea obligatorie a principiului inter- și intradisciplinar între muzicologie și teologie.

7. De a investiga influențele cultural-stilistice asupra creației lui Mihail Berezovschi, venite prin filieră ucraineană și bulgară, care constituie o problemă științifică aparte.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

2. Articole în diferite reviste științifice:

2.3. În reviste din Registrul Național al revistelor de profil

1) Barbanoi H. Abordarea surselor psaltice în “Imnele Sf. Liturghii” de M. Berezovschi (în baza Antifonului II). În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Grafema Libris, 2014, nr. 2 (22), p. 103–107. ISSN 2345-1408. Categoria C.

2) Barbanoi H. Abordarea surselor psaltice în “Imnele Sf. Liturghii” de M. Berezovschi (în baza imnului “Cuvine-se cu adevărat”). În: Anuar Științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice 2012. Chișinău: Valinex, 2012, nr. 3 (16), p. 214–224. ISBN 978-9975-9925-4-1. ISBN 978-9975-9925-5-8. ISSN 1857-2251. Categoria C.

3) Barbanoi H. Abordarea surselor psaltice în “Imnele Sf. Liturghii” de Mihail Berezovschi (în baza cântării “Tatăl nostru”). În: Anuar Științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice 2012. Chișinău: Valinex, 2012, nr. 4 (17), p. 213–220. ISBN 978-9975-9925-4-1. ISBN 978-9975-9886-4-3. ISSN 1857-2251. Categoria C.

4) Barbanoi H. Muzica religioasă basarabeană de tradiție bizantină reflectată în muzicologia autohtonă. În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Valinex, 2015, nr. 2 (25), p. 29–36. ISSN 2345-1408. Categoria C.

5) Barbanoi H. Rugăciunea “Ușile Pocăinței” din ciclul “Imnele Vecerniei și Utreniei” de Mihail Berezovschi – exemplu de abordare a creației altui compozitor. În: Artă și educație artistică (Revista de cultură, știință și practică educațională). Bălți: Universitatea de Stat “Alecu Russo”, 2015, nr. 2 (26), p. 30–34. ISSN 1857-0445. Categoria C.

6) Barbanoi H. Rugăciunile “La râul Vavilonului” și “Ușile Pocăinței” din ciclul “Imnele Vecerniei și Utreniei” de Mihail Berezovschi – exemple de abordare a creațiilor altor compozitori. În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Grafema Libris, 2015, nr. 3 (26), p. 26–31. ISSN 2345-1408. Categoria C.

7) Barbanoi H. Troparul pascal “Hristos a Înviat” din ciclul “Imnele Sf. Liturghii” de Mihail Berezovschi prin prisma abordării sursei psaltice. În: Anuar Științific: Muzică, Teatru, Arte Plastice 2013. Chișinău: Valinex, 2013, nr. 3 (20), p. 181–186. ISBN 978-9975-9925-4-1. ISBN 978-9975-9886-6-7. ISSN 1857-2251. Categoria C.

8) Barbanoi H. Valorificarea melodiei psaltice originale în rugăciunea liturgică “Doamne strigat-am” în glasul al 6-lea din “Imnele Vecerniei și Utreniei” de Mihail Berezovschi. În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău: Valinex, 2014, nr. 1 (21), p. 158–163. ISSN 234-1408. Categoria C.

3. Articole în culegeri științifice:

3.2. Culegeri de lucrări ale conferințelor internaționale

1) Barbanoi H. Abordarea monodiei bizantine – exemplu al vechilor melodii de strană de influență populară – în “Răspunsurile Mari (Mila Păcii) glasul al 5-lea” din “Imnele Sf. Liturghii” de M. Berezovschi. In: Folclor și Postfolclor în contemporaneitate (Materialele Conferinței internaționale din 11–12 decembrie 2014). Chișinău: Grafema Libris, 2015, p. 257–263. ISBN 978-9975-52-185-7. Categoria C.

4. Materiale/ teze la forurile științifice

4.2. Conferințe internaționale în republică

1) Barbanoi H. Abordarea monodiei bizantine – exemplu al vechilor melodii de strană de influență populară – în “Răspunsurile Mari (Mila Păcii) glasul al 5-lea” din “Imnele Sf. Liturghii” de M. Berezovschi. În: Folclor și Postfolclor în contemporaneitate, Conferința științifică internațională din 11–12 decembrie, 2014. Rezumatele lucrărilor. Chișinău: Grafema Libris, 2014, p. 12–13. ISBN 978-9975-9617-3-8

2) Barbanoi H. Activitatea lui Mihail Berezovschi reflectată în documentele Arhivei Naționale din perioada Basarabiei Țariste. În: Educația artistică: realizările trecutului și provocările prezentului, Conferința științifică internațională dedicată aniversării a 75 de ani de învățământ artistic din Republica Moldova 25–26 noiembrie, 2015. Rezumatele lucrărilor. Chișinău: Grafema Libris, 2015, p. 40–41. ISBN 978-9975-52-196-3.

3) Barbanoi H. Creațiile originale de autor – Imnele Heruvice din ciclul liturgic “Imnele Sfintei Liturghii” de Mihail Berezovschi – particularități componistice și de dramaturgie. În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale: Rezumatele lucrărilor: Materialele conferinței internaționale, 22 aprilie, 2016. Chișinău: Notograf Prim, 2016, p. 12. ISBN 978-9975-9617-8-3.

4) Barbanoi H. Mărturiile Maicii Eustatia, Stareța Mănăstirii “Răciula”, despre Mihail Berezovschi. În: Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate (Ediția a II-a), Conferința științifică internațională din 27–28 septembrie, 2016. Rezumatele comunicărilor. Chișinău: Valinex SRL, 2016, p. 68–69. ISBN 978-9975-4461-2-9.

5) Barbanoi H. Repertoriul ortodox tradițional muzical-liturgic reflectat în “Liturghia Sfântului Ioan Gură-de-aur la 3 voci” de Mihail Berezovschi. În: Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică) în contemporaneitate, Conferința științifică internațională din 23 iunie, 2015. Rezumatele comunicărilor. Chișinău: Valinex SRL, 2015, p. 55–57. ISBN 978-9975-9617-6-9.

6) Barbanoi H. Rugăciunile “La Râul Vavilonului” și “Ușile pocăinței” din ciclul “Imnele Vecerniei și Utreniei” de Mihail Berezovschi – Exemple de abordare a creațiilor altor compozitori. În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale, Conferința științifică internațională din 3 aprilie, 2015. Rezumatele lucrărilor. Chișinău: Notograf Prim, 2015, p. 18. ISBN 978-9975-9617-5-2.

ADNOTARE

Barbanoi Hristina. Creația corală bisericească a compozitorului Mihail Berezovschi din perspectiva tradițiilor muzicale ortodoxe. Teza pentru obținerea gradului științific de doctor în studiul artelor și culturologie, specialitatea 653.01 – Muzicologie, Chișinău, 2016.

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 252 de titluri, 156 pagini ale textului de bază și 14 Anexe, inclusiv exemple muzicale, tabele, listele creațiilor muzicale, traseul biografic al lui M. Berezovschi, indexul adnotat al compozitorilor, facsimileuri ale documentelor arhivistice, materiale din presa periodică precum și un glosar.

Cuvinte-cheie: Mihail Berezovschi, muzica religioasă, muzica corală, surse psaltice, Liturghie, Vecernie, Utrenie, melodii bisericești, muzică religioasă de tradiție bizantină, muzică religioasă de tradiție slavonă.

Domeniul de studiu: istoria muzicii naționale (muzica religioasă).

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei constă în abordarea multiaspectuală a creației corale bisericești a lui M. Berezovschi, subliniind valoarea, importanța și impactul în timp al operei compozitorului basarabean în evoluția tradițiilor naționale muzicale ortodoxe. **Obiectivele** prezentului studiu sunt: cercetarea documentelor arhivistice în vederea elucidării datelor biografice ale compozitorului, a portretului său de creație și de activitate dirijorală; studierea creațiilor coral-religioase ale lui M. Berezovschi; identificarea surselor monodice ale cântărilor și analiza metodelor de abordare corală, investigarea cadrului modal și a metodelor de prelucrare a monodiei însăși într-o lucrare corală religioasă pe mai multe voci; identificarea lucrărilor corale ale altor compozitori aranjate și armonizate de M. Berezovschi.

Noutatea științifică și originalitatea: pentru prima dată este realizat un studiu comparativ privind corelarea surselor primare monodice și corale cu rezultatele componistice ale lui M. Berezovschi. Creația muzical-religioasă a compozitorului fiind în premieră subiectul unei lucrări științifice speciale de asemenea dimensiune. Prezentul studiu vine să corecteze unele inexactități în abordarea subiectelor ce țin de creația religioasă a compozitorului, dar și să concretizeze unele informații cu privire la biografia sa, prin apelarea la surse arhivistice care să aducă noi fascicule de lumină în ce privește viața și activitatea compozitorului.

Problema științifică soluționată constă în *abordarea multiaspectuală* a activității și creației lui Mihail Berezovschi, fapt ce a condus la *aprecierea contribuției personale* a compozitorului în asigurarea continuității tradițiilor muzicale ortodoxe, având drept rezultat *aprofundarea cunoștințelor istorico-teoretice* despre evoluția muzicii naționale, lărgind totodată *reprezentările generale privind procesele cultural-artistice* din perioada basarabeană.

Semnificația teoretică a studiului constă în îmbogățirea bazelor teoretice ale științei muzicale cu noi cunoștințe în domeniul componisticii corale religioase de filieră ortodoxă. În cadrul tezei sunt clarificate diferențierile semantice între noțiunile *transpunere, armonizare, aranjare*, întâlnite în partiturile lui M. Berezovschi; sunt concretizate unele noțiuni din domeniul teoriei muzicii de tradiție bizantină. Teza este o contribuție în studierea istoriei artei muzicale din perioada basarabeană.

Valoarea aplicativă a lucrării: rezultatele cercetării pot servi drept suport metodic-didactic și științific în predarea următoarelor discipline: *Istoria muzicii naționale, Istoria muzicii religioase, Istoria cântării bisericești ortodoxe, Literatura corală, Armonia, Formele muzicale*. Materialele tezei pot veni în ajutorul profesorilor, interpreților, studenților, în pregătirea programelor de concerte, a lucrărilor de curs și de licență la specialitățile: Dirijat coral, Muzicologie, Cântare bisericească.

Implementarea rezultatelor științifice. Teza de doctorat a fost realizată conform planului de cercetare științifică al AMTAP și a fost discutată la ședințele catedrei *Muzicologie și Compoziție* fiind recomandată spre susținere pentru data de 17 februarie 2016. Materialele tezei au fost aprobate în cadrul a 16 conferințe științifice internaționale și naționale, organizate în cadrul proiectelor de cercetare științifică ale AMTAP. O parte importantă din ideile și rezultatele cercetărilor tezei de doctorat și-au găsit reflectare în 15 lucrări științifice, din care 9 articole și 6 rezumate, inclusiv 8 articole în reviste recomandate de CNAA.

АННОТАЦИЯ

Христина Барбаной. Церковно-хоровое творчество Михаила Березовского в перспективе православных музыкальных традиций. Диссертация на соискание ученой степени доктора искусствоведения и культурологии, специальность 653.01 – Музыкаведение, Кишинэу, 2016.

Структура диссертации: введение, четыре главы, основные выводы и рекомендации, библиография из 252 наименований, 156 страниц основного текста и 14 приложений, в том числе музыкальные примеры, таблицы, списки музыкальных сочинений, краткая биография М. Березовского, аннотированный указатель церковных композиторов, факсимиле архивных документов, материалы периодической печати, а также глоссарий.

Ключевые слова: Михаил Березовский, религиозная музыка, хоровая музыка, псалмические источники, Литургия, Вечерня, Утренняя, церковные напевы, церковная музыка византийской традиции, церковная музыка славянской традиции.

Область исследования: история национальной музыки (религиозная музыка).

Цель и задачи диссертации. Целью работы является многостороннее рассмотрение церковно-хорового творчества М. Березовского, определение его значения и роли в становлении национальных музыкальных традиций православия. **Задачи** данного научного труда: исследование архивных документов для уточнения биографических сведений о композиторе, обрисовки его творческого портрета и освещения дирижерско-хоровой деятельности; изучение религиозно-хоровых циклов М. Березовского; идентификация источников песнопений и анализ способов их хоровой обработки, исследование модальной основы церковно-певческих мелодий и методов их претворения в церковно-хоровых многоголосных сочинениях; выявление хоровых творений других композиторов, послуживших основой для переложений и гармонизаций М. Березовского.

Научная новизна и оригинальность диссертации заключается в том, что впервые было проведено сравнительное исследование музыкального наследия М. Березовского, основанное на корреляции первичных источников одноголосных и многоголосных церковных напевов с результатами его композиторско-хоровой деятельности. Церковно-хоровая музыка композитора впервые стала предметом специальной научной работы такого масштаба, в которой корректируются многие неточности в освещении вопросов его религиозного творчества, а также конкретизируется информация биографического характера, благодаря обращению к архивным источникам.

Научная проблема, разрешенная в исследовании, состоит в комплексном изучении музыкального творчества М. Березовского, что позволяет оценить личный вклад композитора в сохранение и развитие традиций православной музыки, содействует углублению научных знаний об эволюции национальной музыки, расширяя в то же время общие представления о культурно-художественных процессах в Бессарабии.

Теоретическое значение исследования заключается в обогащении теоретических основ музыкальной науки новыми знаниями в области православного религиозно-хорового творчества. В диссертации уточнены семантические различия между понятиями переложения, гармонизации и аранжировки, используемыми в партитурах М. Березовского; конкретизированы некоторые понятия византийской музыкальной теории. Диссертация вносит вклад в изучение истории музыкального искусства бессарабского периода.

Практическая значимость работы. Результаты исследования могут служить учебным и научно-методическим материалом для изучения и преподавания следующих курсов: *История национальной музыки, История религиозной музыки, История православного церковного пения, Хоровая литература, Гармония, Музыкальные формы.* Материалы диссертации могут помочь педагогам, исполнителям, студентам в подготовке концертных программ, курсовых, дипломных и магистерских работ по специальностям хоровое дирижирование, музыкаведение, церковное пение.

Внедрение научных результатов. Диссертация была выполнена в соответствии с планом исследований АМТИИ, обсуждалась на заседаниях кафедры *Музыкаведения и композиции* и была рекомендована к защите 17 февраля 2016 г. Материалы работы были апробированы в докладах автора на 16 национальных и международных конференциях, организованных в рамках научно-исследовательских проектов АМТИИ. Основные идеи и результаты диссертационного исследования нашли отражение в 15 научных публикациях, в том числе в 9 статьях и 6 изданиях тезисов, среди которых 8 – в журналах, рекомендованных НСАА.

ANNOTATION

Barbanoi Hristina. The choir church creation of the composer Mihail Berezovschi from the perspective of the Orthodox musical traditions. A thesis for Ph. D. degree in Arts and Culturology, specialty 653.01 – Musicology, Chişinău, 2016

Thesis structure: introduction, four chapters, general conclusions and recommendations, bibliography with 252 titles, 156 basic text pages, and 14 Annexes, including musical examples, tables, lists of musical works, M. Berezovschi's short biography, an annotated index of church composers, facsimiles of the archived documents, materials from periodicals and a glossary.

Keywords: Mihail Berezovschi, religious music, choir music, psalms, Liturgy, Vespers, Matins, church melodies, religious music of Byzantine tradition, religious music of Slavic tradition.

Field of study: The national music history (religious music).

Goal and objectives of the study. The goal of the study is to take a multifaceted approach towards M. Berezovschi's choral church creation, emphasizing the value, the importance and impact in time of the Bessarabian composer's opera. The proposed **objectives** are: to research archival documents for elucidating the composer's biographical data, his creation portrait and conducting activity; to study M. Berezovschi's choral-religious creations; to identify the monodic sources of the songs and to analyze the choral approaching methods; to investigate the modal context and the processing methods of the monody in a religious choral work with many voices; to identify the choral creation of other composers arranged and harmonized by M. Berezovschi.

Scientific novelty and originality: for the first time was realized a comparative study about correlating the monody and choral primary sources with the composing results of M. Berezovschi. The composer's religious-musical creation for the first time was the subject of a special scientific work of such size. This study comes to correct some inexactitudes in approaching the subjects related to the composer's religious creation, but also to materialize some informations about his biographical data, by appealing to the archive sources which bring new light beams about the composer's life and activity.

The important scientific problem solved: consists in the *multidimensional approach* of Mihail Berezovschi's activity and creation, which contributed to *the appreciation of the composer's personal contribution* in ensuring continuity to the Orthodox musical traditions, resulting the *increasing historical and theoretical knowledge* about the evolution of the national music, also *expanding general representations about the cultural and artistic processes* from the Bessarabian period.

The theoretical importance rests in the enrichment of the theoretical basis of musical science with new knowledge in the religious choral composition field of Orthodox branch. In this thesis were clarified the semantic differences between the *transposing, harmonising, arranging* notions, found in M. Berezovschi's scores; were concretized some terms from Byzantine musical theory field. The thesis is a contribution in the study of the history of art music from the Bessarabian period.

Practical value of the work. The results obtained could serve as a methodological-didactic and scientific support useful in teaching the following courses: *National music history, Religious music history, Orthodox Church singing history, Choral literature, Harmony, Music analysis*. Thesis materials may assist teachers, performers, students in preparing concert programs, course works and licence works for the specialties: Choral Conducting, Musicology, Church singing.

Implementation of scientific results. The thesis was realized according to the scientific research plan of AMTFA and was discussed at the *Musicology and Composition* department meetings and was recommended to be sustained on 17 February 2016. The thesis materials were approved within 16 national and international conferences, organized in AMTFA's scientific research projects. An important part of the ideas and results of the thesis research were reflected in 15 scientific works, from which are 9 articles and 6 summaries.

BARBANOI HRISTINA

**CREAȚIA CORALĂ BISERICESCĂ
A COMPOZITORULUI MIHAIL BEREZOVSKI
DIN PERSPECTIVA TRADIȚIILOR MUZICALE ORTODOXE**

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE

Autoreferatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

---

Aprobat spre tipar: 29.09.2016
Hârtie ofset. Tipar ofset
Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei 60x84 ¹/₁₆
Tirajul 50 ex.
Comanda nr. 116/16

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD-2016